

HTML yohud Web Site'lar olamiga sarguzasht.

Men bu kitobimni Hotinimga Dilshodaga baxshida etaman.

Bu kitob sotilmaydi, va komertsiya yo'lida ham ishlatilmaydi.

O'zbekiston ichida bepul tarqatiladi.

Bizning homiylarimiz:

<http://uzinfo.rbcmail.ru>

<http://www.technoidea.boom.ru>

Agarda savollaringiz bo'lsa marhamat qilib

sinch20002000@yahoo.com

yoki

uzinfo@rbcmail.ru ga yozing. Qo'ldan kelganicha yordam beraman.

HTML yohud Web Site'lar olamiga sarguzasht.

Assalomu aleykum azizlar!

Mana ko'rib turganingizdek meni ikkinchi kitobim nashrga chiqdi.

Bu kitobimda siz Web Site'larni yaratishni o'rganib chiqasiz. Niyat qilamanki siz bu kitob bilan Web olamiga o'zingizga yo'l ochasiz.

Keling birinchi darsimizda Web site nima? Uni qanday qilib yaratish mumkin, qanday programmalar sizga kerak bo'lishini ko'rsatib Web olamiga birinchi qadamni bosamiz.

Dars 1

Web Site nima?

Agarda internetda ishlagan bo'lsangiz siz internet sahifasi nima ekanligini ko'rgansiz.

Misol qilib <http://www.google.uz> yoki <http://www.mail.uz> kabi sahifalar bular hammasi Internet site'lardir, ularni har bir oynachasi bir web sahifadir.

Har bir internet sahifa HTML ko'dlari orqali yaratiladi. HTML bu HyperText Markup Language. Bu degani, bir programmalash tilidir.

URL nima? URL bu Uniform Resource Locators, yani bu har bir site'ning nomidir.

Har bir site nomi hech yerda qaytarilmaydi va boshqa joyda ishlatilmaydi. Bu qaytarilmas site nomidir. Misol uchun <http://www.mail.uz> faqatgina bittadir, boshqa hech qayerda shu nomli site ochilishi mumkin emasdir, va ochilmaydi ham.

URL to'rt qismdan iboratdir.

Protocol://ServerName:PortNumber/FileName

Protocol: bu http protokolidir.

ServerName: mail.uz

PortNumber: 80, agarda hech narsa yozilmagan bo'lsa bu avtomatik ravishda 80 portdir.

FileName: Ko'pincha ko'rsatilmaydi, serverning ishlashiga bog'liqdir.

Keling bugungi darsda sahifa yozishni asosiy va eng kerakli qismini ko'ramiz. Sahifa yozish uchun hozirchaga bizga Notepad ham yetadi.

Notepad'ni "Start" → "Programs" → "Accessories" dan ishlatting.

HTML sahifa har doim <HTML> bilan boshlanib </HTML> bilan tugashi shart. Har bir komadamiz "tag" deb ataladi.

Bizning asosiy ko'dimiz <BODY> </BODY> orasida bo'lishi shart.

Sahifani yozilgan kodlarini Internet Explorer, Netscape, Mozilla kabi "Web Browser"lar o'qiy oladi.

Kelin bugun "Salom Dunyo" sahifasini yozaylik

Kod:

```
<HTML>
```

```
<BODY>
```

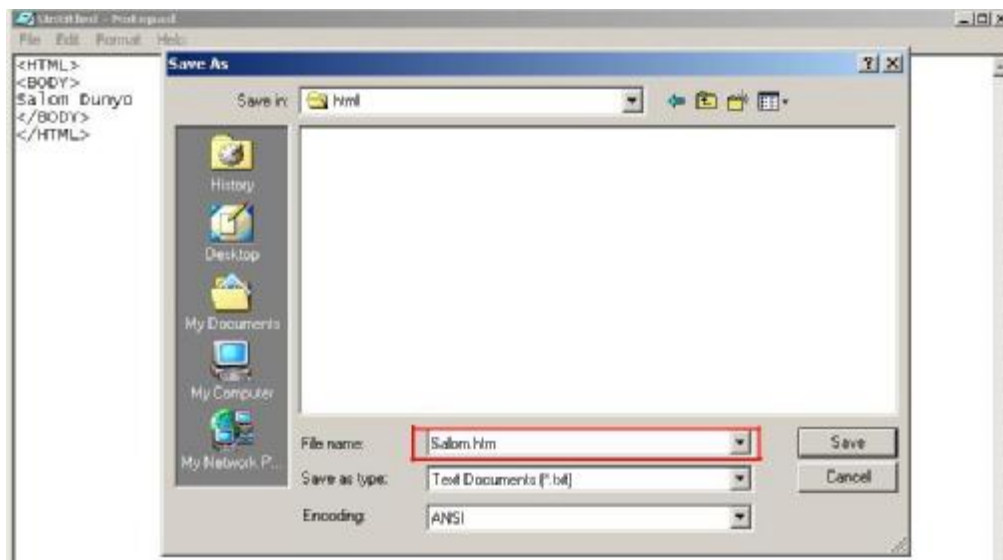
```
Salom Dunyo
```

```
</BODY>
```

```
</HTML>
```

Keyin esa notepad'da Save qiling va uni ismini hohlaganicha bering, ammo uni turi htm yoki html bo'lishi shartdir. Rasm'ga qarang.

Keyin esa, shu saqlab qo'ygan file'ni Internet Explorer yoki boshqa bir browser bilan ochib ko'ring.

Ekraningizga esa quyidagi chiqadi.

Salom Dunyo

Ko'rib turganingizdek bizning birinchi sahifamiz tayor. Bu yozgan sahifamizni hamma Web Browserlar tushunadi va ko'rsata oladi. Shu yerda aytib o'tish o'rinli deb bildim, agarda siz Internet Explorer ni ishlatayotgan bo'lsangiz, va u bilan internetda ishlasangiz, meni sizga maslahatim, bu ishdan qayting. Iloji boricha Mozilla Firefox, yoki Netscape, yoki boshqa web browserga o'ting. Sababi, hozirgi kunda Internet Explorer uchun juda ham ko'p viruslar chiqqan, internetda o'tirgan vaqtingizda virus yuqish ehtimoli juda ham ko'pdir. Meni ishlatayotgan web browserim Mozilla Firefox'dir juda qulay, va bu browser tekinga tarqatiladi.

Dars 2

Oldingi darsda biz, html sahifa yaratishni birinchi darsini o'rganib chiqdik. Endi esa shu darsni davom etiraylik.

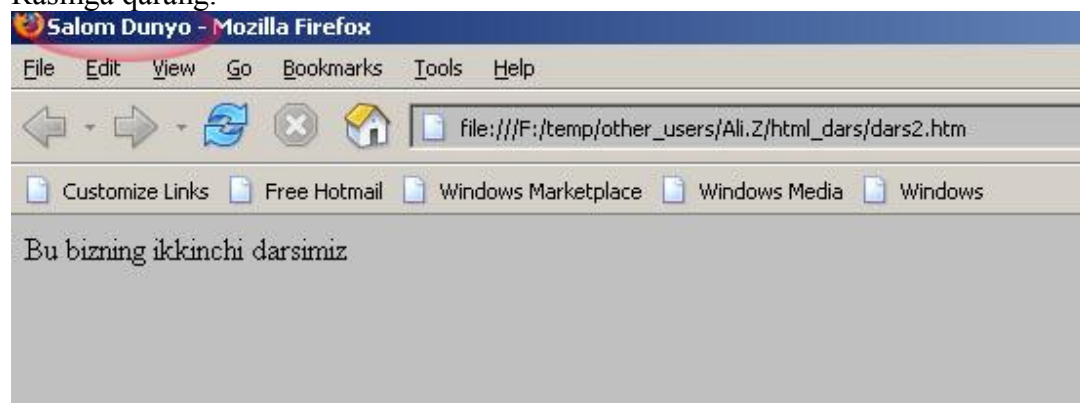
Agar oldingi darsda ahamiyat bergan bo'lsangiz, unda u yerda sahifamizning nomi yo'q edi.

Buning uchun `<TITLE></TITLE>` ishlatiladi.

Misol:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Salom Dunyo</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
Bu bizning ikkinchi darsimiz
</BODY>
</HTML>
```

Rasmga qarang.

Ko'rganingizdek, sitemizning ismi ham bo'r.

Endi keling sarlavha qo'yishni o'rganaylik. Buning uchun bizga `<H1></H1>`, `<H2></H2>`...`<H6></H6>` tag'lari kerak bo'ladi.

Keling misol bilan ko'raylik.

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Salom Dunyo</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1>Bu bizning ikkinchi darsimiz</H1>
<H2>Biz tez, web site'lar yaratishni o'rganamiz</H2>
</BODY>
</HTML>
```

Shunda sizda quyidagi ekranga chiqadi

H1 qizilda yozilgani qaysi biri qaysi tag'ga tegishli ekanligini bildiradi.

Qolgan Hx larni o'zingiz tekshirib qarab chiqing.

Ho'sh endi kelin hat boshini qanday qo'yish mumkinligini ko'raylik. Buning uchun biz uchun `<P></P>` tag yordam beradi.

Boyagi misolni yana ham rivojlantiraylik.

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Salom Dunyo</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1>Bu bizning ikkinchi darsimiz</H1>
<P> Bu yozuv hat boshidan boshlanadi. Biz tez, web site'lar yaratishni o'rganamiz
</P>
<P>Bu esa ikkinchi hat boshidir</P>
</BODY>
</HTML>
```

Internet Explorer yoki Mozilla bilan tekshirib ko'ring.

`<P>` ning ichki hususiyati ham bor. Yani ALIGN.

`<P ALIGN=left|right|center> </P>`

Misol:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Hat boshi</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1>Bu bizning ikkinchi darsimiz</H1>
<P> Bu yozuv hat boshidan boshlanadi. Biz tez, web site'lar yaratishni o'rganamiz
</P>
<P ALIGN=center>Bu esa ikkinchi hat boshidir</P>
</BODY>
</HTML>
```

Mana ko'rganingizdek hammasi ishlaroqda. Bugunga yetarli. Keyingi darsda ko'rishguncha hayir. Sog' bo'ling.

Dars 3

Mana <P> tag'ni ham o'rgandik.

Keling agarda bizga Hat boshi emas, faqatgina yangi qatordan boshlash kerak bo'lsa qanday tag ishlatish kerakligini ko'rib chiqamiz.

Bu tag <BR> dir

Misol:

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

```
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
```

```
</HEAD>
```

```
<BODY>
```

```
<H2> O'quvchular </H2>
```

```
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
```

```
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
```

```
1. Sinch Dreamer <BR>
```

```
2. Alisher Z. <BR>
```

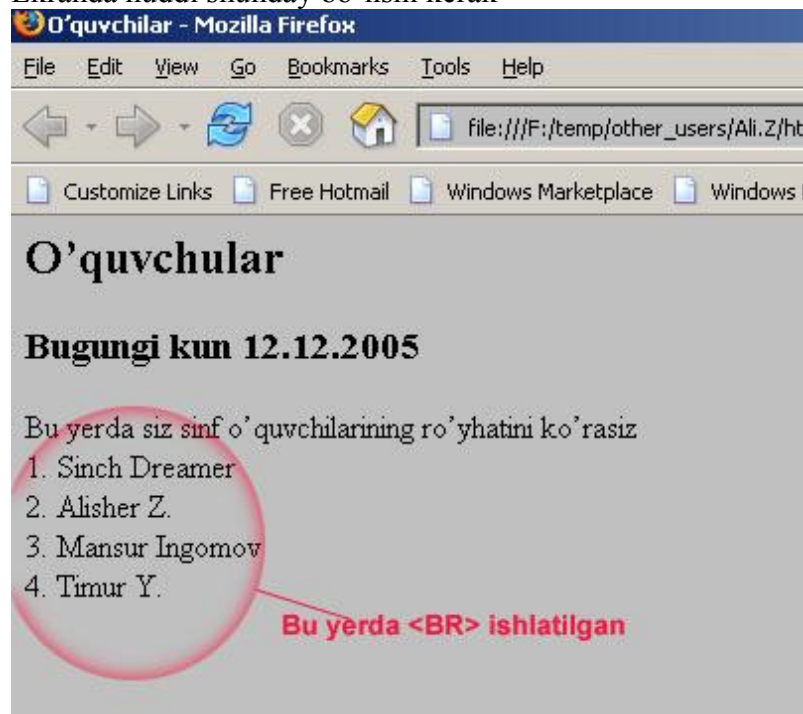
```
3. Mansur Ingomov <BR>
```

```
4. Timur Y. <BR>
```

```
</BODY>
```

```
</HTML>
```

Ekkranda huddi shunday bo'lishi kerak

Ho'sh agarda biz eng pasida yana bir qatorga o'qituvchining Ismi va Familyasini yozib o'rtaga chiqishini hohlasak unda <CENTER> </CENTER> tag'ini ishlatamiz.

Bu tag (CENTER) orasidagi yozuv, hoh tablitsa bo'lsin hammasini ekranimizning o'rtasiga qo'yib beradi. Keling misolda ko'raylik

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

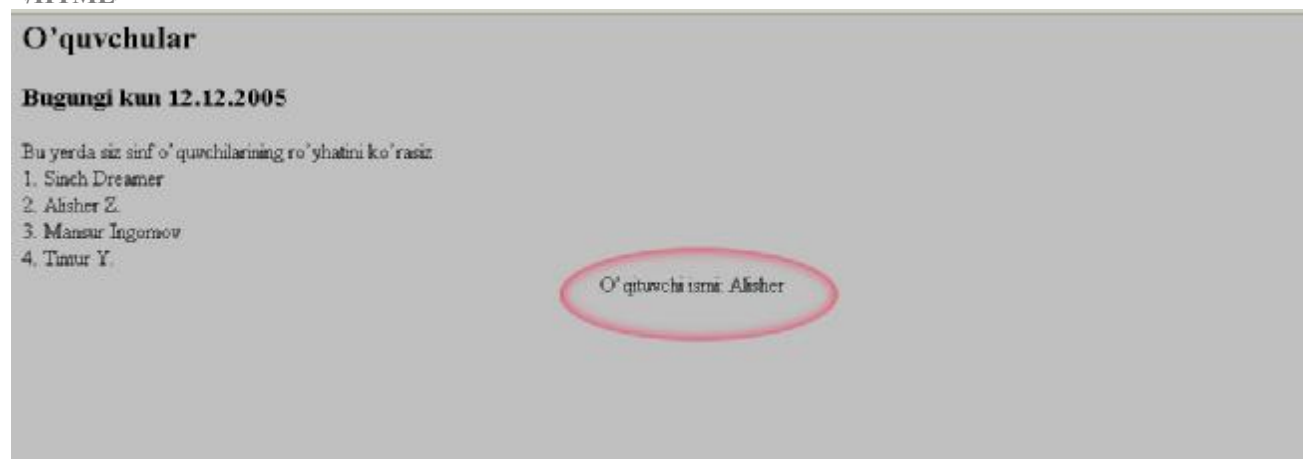
```
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
```

```
</HEAD>
```

```
<BODY>
```

```
<H2> O'quvchular </H2>
```

```
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
1. Sinch Dreamer <BR>
2. Alisher Z. <BR>
3. Mansur Ingomov <BR>
4. Timur Y. <BR>
<CENTER>O'qituvchi ismi: Alisher</CENTER>
</BODY>
</HTML>
```


Mana ko'rganingizdek, o'rtada chiqdi. Agar oldingi darslarda ahamiyat bergan bo'lsangiz, unda har bir so'zdan keyin qancha bo'sh joy qoldirsangiz ham, baribir bitta bo'sh joy qoldirib qolganlarini ko'rsatmadi. Ho'sh agarda sizda oldindan tayorlangan bir tekstingiz bo'lsa va shu tekstni qanday bo'lsa shunday ekranga chiqishini hohlasangiz unda nima qilasiz? Juda oson, buning uchun **<PRE></PRE>** tag'i sizga qo'l keladi. Misol qilib quyidagini keltiramiz

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H2> O'quvchilar </H2>
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
1. Sinch Dreamer <BR>
2. Alisher Z. <BR>
3. Mansur Ingomov <BR>
4. Timur Y. <BR>
<PRE> Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data: 21.12.2005
Bu yerda esa maktab adresi:
</PRE>
</BODY>
</HTML>
```

Ekranga chiqarib ko'ring.

O'quvchular

Bugungi kun 12.12.2005

Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz

1. Sinch Dreamer
2. Alisher Z.
3. Mansur Ingomov
4. Timur Y.

Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data: 21.12.2005
Bu yerda esa maktab adresi:

Juda ham qulay bir tag'dir. Mana menimchaga **BODY** tag'ini chuqurroq o'rganish vaqti keldi deb o'layman.

<BODY

alink=color
background=url
bgcolor=color
bgproperties=fixed
bottommargin=pixels
class=classname
id=value
lang=language
language=javascript | jscript | vbscript | vbs
leftmargin=pixels
link=color
rightmargin=pixels
scroll=yes | no
style=css1-properties
text=color
title=string
topmargin=n
vlink=color
event=script
>

Keling eng kerakli va ko'p ishlatiladigan hususiyatlarni ko'rib chiqaylik:

1. **background**-Orqa qismga rasm qo'yish
2. **bgproperties**-agarda fixed qo'ysangiz orqa qismdagi rasm qotib turadi, pasga tepaga aylantirganingizda qimillamaydi
3. **bgcolor**-orqa qism rangi (RGB)
4. **text**-yozuvning rangi (RGB)
5. **topmargin**, **leftmargin**-chetlardan qoladigan bo'sh joy
6. **link**, **alink**, **vlink**-hyperlink uchun beriladigan ranglar (keyingi darslarda qarab o'tamiz)

Keling bir ikkita hususiyatni ishlatgan holda bir web sahifa yozaylik

<HTML>

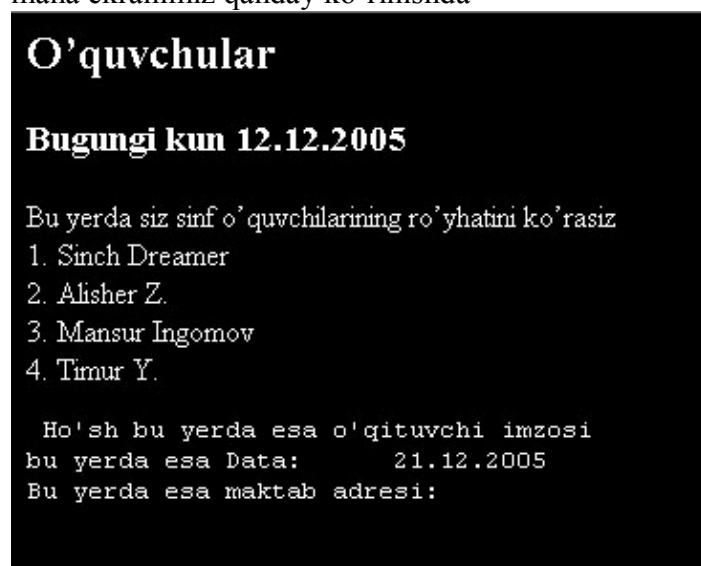
<HEAD>

<TITLE> O'quvchilar </TITLE>


```
</HEAD>
<BODY bgcolor=black text=white scroll =no>
<H2> O'quvchular </H2>
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
1.      Sinch Dreamer <BR>
2.      Alisher Z. <BR>
3.      Mansur Ingomov <BR>
4.      Timur Y. <BR>
<PRE> Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data:  21.12.2005
Bu yerda esa maktab adresi:
</PRE>
</BODY>
</HTML>
```

mana ekranimiz qanday ko'rinishda

Eng chetga qarasangiz Scroll tugmasi yo'qdir. Agarda scroll=yes qilganda edik unda bo'lardi.

Mana bugunga yetar. Bugungi o'rgangan mavzularni qaytarib o'zingiz qarab chiqing.

Dars 4

Salomlar bo'lsin. O'tgan darsda *BODY* ning hususiyatlarini ko'rib chiqdik. Endi siz so'rashingiz mumkin color uchun qayerdan ranglarni olamiz deb, mana bugun sizga shu haqda informatsiya beraman va darsni davom etiraman.

Tablitsaga qarang.

aliceblue	#F0F8FF	ghostwhite	#F8F8FF	navajowhite	#FFDEAD
antiquewhite	#FAEBD7	gold	#FFD700	navy	#000080
aqua	#00FFFF	goldenrod	#DAA520	oldlace	#FDF5E6
aquamarine	#7FFFD4	gray	#808080	olive	#808000
azure	#00FFFF	green	#008000	olivedrab	#6B8E23
beige	#F5F5DC	greenyellow	#ADFF2F	orange	#FFA500
bisque. .	#FFE4C4	honeydew	#00FF00	orangered	#FF4500
black	#000000	hotpink	#FF69B4	orchid	#DA70D6
balnchedalmond	#FFEBCD	indianred	#CD5C5C	palgoldenrod	#EEE8AA
blue	#0000FF	indigo	#4B0082	palegreen	#98FB98
blueviolet	#8A2BE2	ivory	#FFFFFF	paleturquoise	#AFEEEE
brown	#A52A2A	khaki	#F0E68C	palevioletred	#DB7093
burlywood	#DEB887	lavender	#E6E6FA	papayawhip	#FFEFD5
cadetblue	#5F9EA0	lavender blush	#FFF0F5	peachpuff	#FFDAB9
chartreuse	#7FFFA0	lawngreen	#7CFC00	peru	#CD853F
chocolate	#D2691E	lemonchiffon	#FFFACD	pink	#FFC0CB
coral	#FF7F50	lightblue	#ADD8E6	plum	#DDA0DD
cornflowerblue	#6495ED	lightcoral	#F08080	powderblue	#B0E0E6
cornsilk	#FFF8DC	lightcyan	#E0FFFF	purple	#800080
crimson	#DC143C	lightgolden rodyellow	#FAD2	red	#FF0000
cyan	#00FFFF	lightgreen	#90EE90	rosybrown	#BC8F8F
darkblue	#00008B	lightgrey	#D3D3D3	royalblue	#4169E1
darkcyan	#008B8B	lightpink	#FFB6C1	saddlebrown	#8B4513
darkgoldenrod	#B8860B	lightsalmon	#FFA07A	salmon	#FA8072
darkgray	#A9A9A9	lightseagreen	#20B2AA	sandybrown	#F4A460
dargreen	#006464	lightskyblue	#87CEFA	seagreen	#2E8B57
darkkhaki	#BDB76B	lightslate gray	#778899	seashell	#FFF5EE
darkmagenta	#8B008B	lightsteel blue	#B0C4DE	sienna	#A0522D
darkolivergreen	#556B2F	lightyellow	#FFFFE0	silver	#C0C0C0
darkorange	#FF8C00	lime	#00FF00	skyblue	#87CEEB
darkorchid	#9932CC	limegreen	#32CD32	slateblue	#6A5ACD
darkred	#8B0000	linen	#FAF0E6	slategray	#708090
darksalmon	#E9967A	magenta	#FF00FF	snow	#FFFAFA
darkseagreen	#8FBC8F	maroon	#800000	springgreen	#00FF7F
adrkstableblue	#483D8B	mediumaqua marine	#66CDAA	steelblue	#4682B4
darkslategray	#2F4F4F	mediumblue	#0000CD	tan	#D2B48C
darkturquoise	#00CED1	mediumorchid	#BA55D3	teal	#008080

darkviolet	#9400D3	mediumpurple	#9370DB	thistle	#D8BFD8
deeppink	#FF1493	mediumsea green	#3CB371	tomato	#FF6347
deepskyblue	#00BFFF	mediumslate blue	#7B68EE	turquoise	#40E0D0
dimgray	#696969	mediumspring green	#00FA9A	violet	#EE82EE
dodgerblue	#1E90FF	medium turquoise	#48D1CC	wheat	#F5DEB3
firebrick	#B22222	mediumviolet red	#C71585	white	#FFFFFF
floralwhite	#FFF0F0	midnightblue	#191970	whitesmoke	#F5F5F5
forestgreen	#228B22	mintcream	#F5FFFA	yellow	#FFFF00
fuchsia	#FF0000	mistyrose	#FFE4E1	yellowgreen	#9ACD32
gainsboro	#DCDCDC	moccasin	#FFE4B5		

Mana shu ranglar kelajakta sizga kerak bo'ladi.

Keling, tag'larni o'rganishni davom ettiraylik.

```
<HR align= center | left | right
class=classname
color=color
id=value
lang=language
language=javascript | jscript | vbscript | vbs
noshade
size=n
style=css1-properties
title=text
width=n
event=script
>
```

Bu tag chiziq chizadi.

Bu yerdan sizga tanish bo'lmagan hususiyatlarini ta'rifini berib o'taman

Noshade-chiziq soyasiz bo'ladi

Size-chiziqning eni

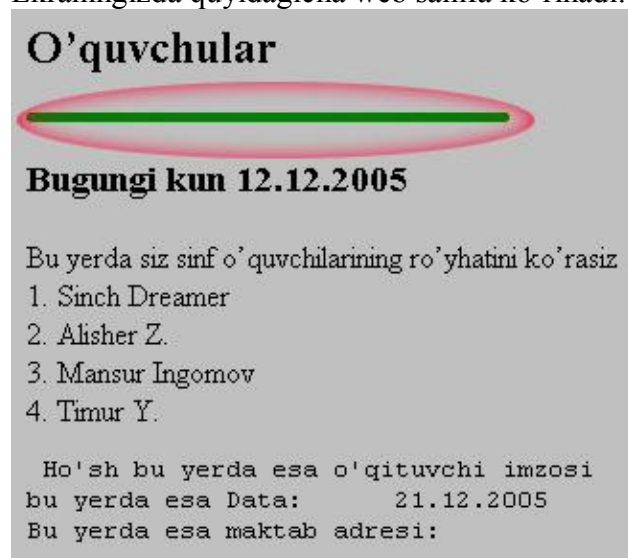
Width-chiziqning uzunligi

Keling misolda ko'rib o'taylik

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H2> O'quvchilar </H2>
<HR align=left color=green size=5 width=25%>
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
1. Sinch Dreamer <BR>
2. Alisher Z. <BR>
```

```
3.      Mansur Ingomov <BR>
4.      Timur Y. <BR>
<PRE> Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data:  21.12.2005
Bu yerda esa maktab adresi:
</PRE>
</BODY>
</HTML>
```

Ekraningizda quyidagicha web sahifa ko'rinadi:

Mana yashil chiziq chizildi.

Kelin yana bir qancha tag'larni ko'rib o'taylik

<B></B>: buning orasidagi yozuvingiz to'q ranga chiqadi yani “**Misol**” kabi
<I></I>: buning orasidagi yozuv egilgan shakilda bo'ladi yani “*Misol*” kabi
<U></U>: bu esa tagida chiziq bilan “Misol”
~~<STRIKE></STRIKE>~~: o'rtasida chiziq bilan “~~Misol~~”
<SUB>, <SUP>: Tagida yozuv va ustida yozuv bilan “Misol_{sub}” va “Misol^{sup}”
<ADDRESS></ADDRESS>: Bu esa address yozish uchun juda qulay tag'dir.
Keling bir misol keltiraylik:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H2> O'quvchular </H2>
<HR align=left color=green size=5 width=25%>
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
1.      Sinch Dreamer <BR>
2.      Alisher Z. <BR>
3.      Mansur Ingomov <BR>
4.      Timur Y. <BR>
<PRE> Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data:  21.12.2005
Hozirgi vaqt 13 <SUP>27</SUP>
Bu yerda esa <B>maktab </B>adresini:
</PRE>
```

```
<ADDRESS> Toshkent Shahar, Yunusobod tumani 258-maktab</ADDRESS>
</BODY>
</HTML>
```

Pasdagi rasmdagidek web sahifa ochilishi kerakdir.
Shular bilan yana bir tag'ni tushuntirib o'tishni o'rinli deb bildim.

<FONT

class=classname

color=color

face=font

id=value

lang=language

language=javascript | jscript | vbscript | vbs

size=n

style=css1-properties

title=text

event=script

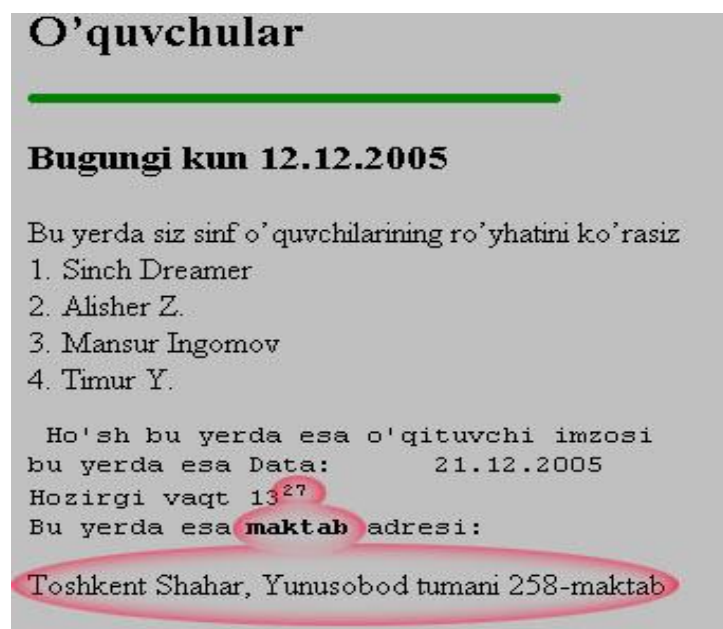
>

size-shriftning kattaligi

face-shriftning nomi

color- rang

Rasmdan so'ng kelin bir misol bilan ko'raylik

Misol:

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

```
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
```

```
</HEAD>
```

```
<BODY>
```

```
<H2> O'quvchular </H2>
```

```
<HR align=left color=green size=5 width=25%>
```

```
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
```

```
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
```

```
1. Sinch Dreamer <BR>
```

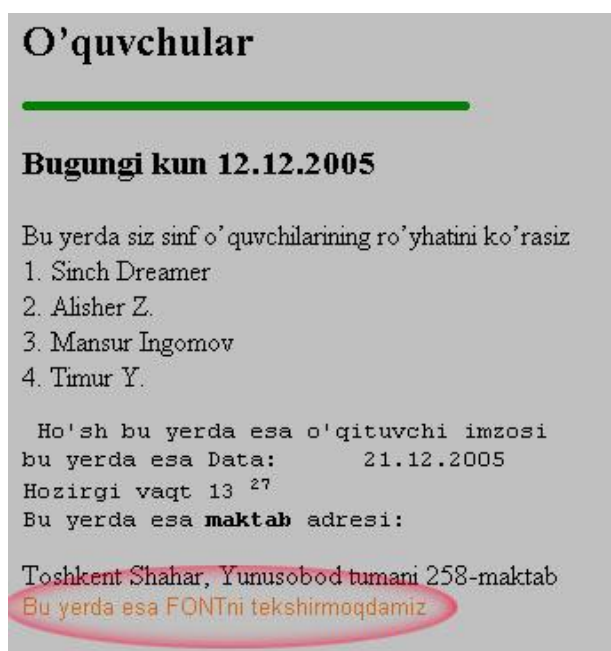
```
2. Alisher Z. <BR>
```

Sinch © Tashkent 2006

<http://technoidea.boom.ru> <http://uzinfo.rbcmail.ru>

```
3.      Mansur Ingomov <BR>
4.      Timur Y. <BR>
<PRE> Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data: 21.12.2005
Hozirgi vaqt 13 <SUP>27</SUP>
Bu yerda esa <B>maktab </B>adresi:
</PRE>
<ADDRESS> Toshkent Shahar, Yunusobod tumani 258-maktab</ADDRESS> <BR>
<FONT size=2 face=Arial color=chocolate >Bu yerda esa FONTni tekshirmoqdamiz
</FONT>
</BODY>
</HTML>
```

Mana pasdagi rasmdan ko'ring.

O'quvchular

Bugungi kun 12.12.2005

Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz

1. Sinch Dreamer
2. Alisher Z.
3. Mansur Ingomov
4. Timur Y.

Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data: 21.12.2005
Hozirgi vaqt 13 ²⁷
Bu yerda esa **maktab** adresi:

Toshkent Shahar, Yunusobod tumani 258-maktab
Bu yerda esa FONTni tekshirmoqdamiz

Shu bilan bugungi darsimiz ham yakuniga yetdi. Hayir sog' bo'ling.

Dars 5

Assalomu aleykum azizlar.

Bugungi darsimizni web sahifamizga rasm qo'yish tag'i bilan boshlaylik. Bu tag

<IMG

align=absbottom | absmiddle | baseline | bottom | left | middle | right | texttop | top

alt=text

border=n

class=classname

datafld=colname

datasrc=#id

height=n

hspace=n

id=value

ismap

lang=language

language=javascript | jscript | vbscript | vbs

loop=n

lowsrc=url

style=css1-properties

title=text

usemap=url

vspace=n

width=n

event=script

>

Bizga tanish bo'lmagan hususiyatlarni ko'rib chiqaylik.

Alt-rasmning teksti, agarda birdan internet browser'da rasmlarni ko'rsatishni o'chirib qo'yilgan bo'lsa unda shu tekst rasmni o'rniga chiqadi.

Controls-agarda rasmni o'rniga video clip bo'lsa unda boshqarish tugmalarini ko'rsatadi.

Hspace, vspace- bu rasmni chetlarida qoladigan bo'sh joy

Loop-nechi marotaba video clipni qaytarib ko'rsatishini belgilaysiz.

Src-rasm yoki klip adresi

Misol keltiraylik

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

```
<TITLE> O'quvchilar </TITLE>
```

```
</HEAD>
```

```
<BODY>
```

```
<H2> O'quvchular </H2>
```

```
<HR align=left color=green size=5 width=25%>
```

```
<H3> Bugungi kun 12.12.2005 </H3>
```

```
Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz <BR>
```

```
1. Sinch Dreamer <BR>
```

```
2. Alisher Z. <BR>
```

```
3. Mansur Ingomov <BR>
```

```
4. Timur Y. <BR>
```

```
<PRE> Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
```

```
bu yerda esa Data: 21.12.2005
```

```
Hozirgi vaqt 13 <SUP>27</SUP>
```

```
Bu yerda esa <B>maktab </B>adres:
```

```
</PRE>
<ADDRESS> Toshkent Shahar, Yunusobod tumani 258-maktab</ADDRES> <BR>
Rasm: <IMG align=left src=test.jpg width=100 height=100>
<FONT size=2 face=Arial color=chocolate >Bu yerda esa FONTni tekshirmoqdamiz </FONT>
</BODY>
</HTML>
```

O'quvchular

Bugungi kun 12.12.2005

Bu yerda siz sinf o'quvchilarining ro'yhatini ko'rasiz

1. Sinch Dreamer
2. Alisher Z.
3. Mansur Ingomov
4. Timur Y.

Ho'sh bu yerda esa o'qituvchi imzosi
bu yerda esa Data: 21.12.2005
Hozirgi vaqt 13 27
Bu yerda esa **maktab** adresi:

Toshkent Shahar, Yunusobod tumani 258-maktab
Rasm: [Bu yerda esa FONTni tekshirmoqdamiz](#)

Ho'sh, agarda boshqa site'larga ahamiyat bergan bo'lsangiz unda har bir web sahifadan ikkinchi web sahifaga o'tish tugmalari, yoki yozuvlari bor. Keling shu tag'ni ko'rib chiqaylik.

```
<A
accesskey=key
class=classname
datafld=colname
datasrc=#id
href=url
id=value
lang=language
language=javascript | jscript | vbscript | vbs
methods=http-method
name=name
rel="stylesheet"
rev="stylesheet"
style=css1-properties
tabindex=n
target=window_name | _blank | _parent | _self | _top
title=text
urn=urn
event=script
>
```

Keling, eng ko'p ishlatilgan hususiyatlarga ta'rif berib o'taylik.

Href-URL-address, yani qaysi address bo'yicha o'tadi.

Name-<A> tag'ning nomi

Target-qayerga ochishni belgilaydi
Misollar bilan ko'rib chiqaylik.

```
(main.htm)
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Asosiy oyna </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<A href=royhat.htm>O'quvchilar ro'yhati</A> <BR>
<A href=darslar.htm> Darslar mundarijasi</A>
</BODY>
</HTML>
```

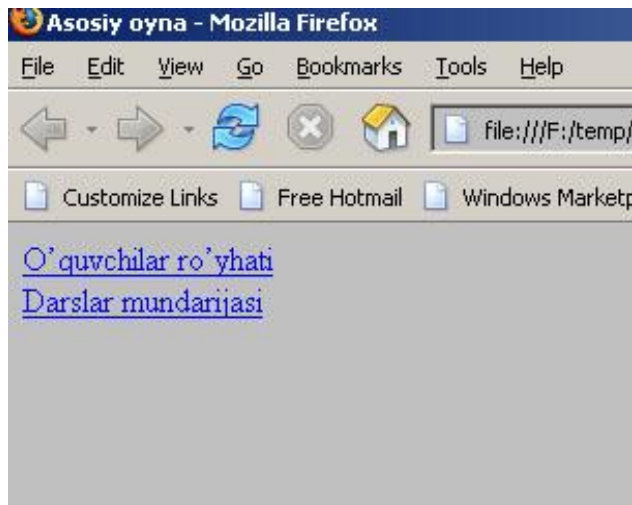
```
(royhat.htm)
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>O'quvchilar ro'yhati </TITLE>
</HEAD>
<BODY bgcolor=black text=white>
  1. Alisher Z. <BR>
  2. Sinch A. <BR>
  3. Jamshid D. <BR>
  4. Zoir A. <BR>

<A href=main.htm>Asosiy oynaga qaytish</A>
</BODY>
</HTML>
```

```
(darslar.htm)
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Darslar Jadvali </TITLE>
</HEAD>
<BODY bgcolor=yellow text=blue>
  1. Adabiyot 8:00<BR>
  2. Ona-Tili 9:15 <BR>
  3. Chet-tili (Eng/ Nem) 10:05 <BR>
  4. Himiya 11:25 <BR>

<A href=main.htm>Asosiy oynaga qaytish</A>
</BODY>
</HTML>
```

Ekraningizda:

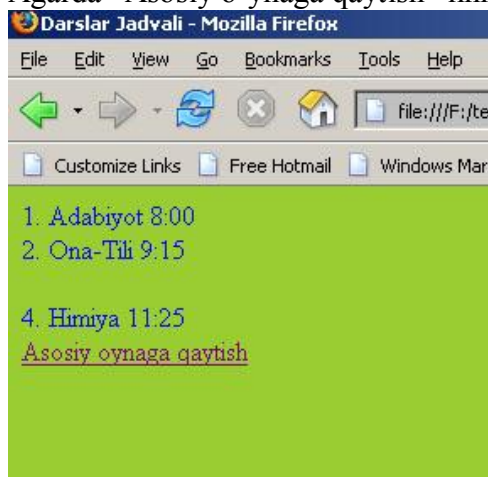

Bu asosiy oynangiz (main.htm) agarda “O’quvchilar ro’yhatiga kirsangiz:

Ekraningizga chiqqani, bu esa (royhat.htm) “O’quvchilar ro’yhati” sahifasidir. Ahamiyat bering kirgan oynangizning ulanish so’zi avtomat shakilda boshqa rangga o’zgarimoqda. Bu rangni siz **<BODY>** tag’ining *alink* (aktiv bo’lgan o’yna rangi) *vlink* (kirilgan o’ynaga ulanish yani link rangi) *link* (kirilmagan oyna rangidir) orqali rang bera olasiz.

Agarda “Asosiy o’ynaga qaytish” link’ini bossangiz unda sizga

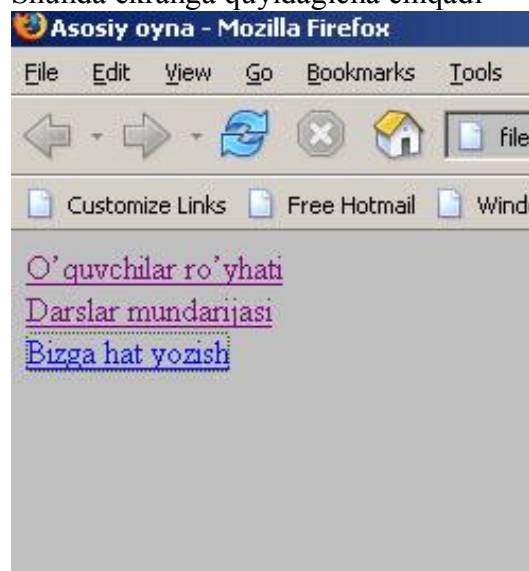
O’yansi chiqadi.

Ho’sh, link’lar qilishni o’rganib chiqdik, endi keling agarda biz sahifamizdan bizga hat yozishlarini hohlasak unda qanday qilishni ko’raylik.

Bu ham <A> tagi orqali bo'ladi.
Misol:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Asosiy oyna </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<A href=royhat.htm>O'quvchilar ro'yhati</A> <BR>
<A href=darslar.htm> Darslar mundarijasi</A><BR>
<A href=mailto:sinch20002000@yahoo.com> Bizga hat yozish</A>
</BODY>
</HTML>
```

Shunda ekranga quyidagicha chiqadi

Va "Bizga hat yozish" tugmasini bossangiz sizda, Outlook yoki boshqa programma orqali hat yuborish oynasi ochiladi.

Agarda siz sahifangizdan biron bir file'ni olish tugmasini qo'ymoqchi bo'lsangizchi unda ham <A> tag'ini ishlatasiz.

Misolda ko'raylik:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Asosiy oyna </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<A href=royhat.htm>O'quvchilar ro'yhati</A> <BR>
<A href=darslar.htm> Darslar mundarijasi</A><BR>
<A href=mailto:sinch20002000@yahoo.com> Bizga hat yozish</A>
<A href=dars.rar>Darslikni o'zingizga saqlab oling</A>
</BODY>
</HTML>
```

va agarda sizda dars.rar internet sahifangiz turgan yerda bo'lsa unda shu link'ni bosganingizda file'ni saqlab olish oynasi paydo bo'ladi.

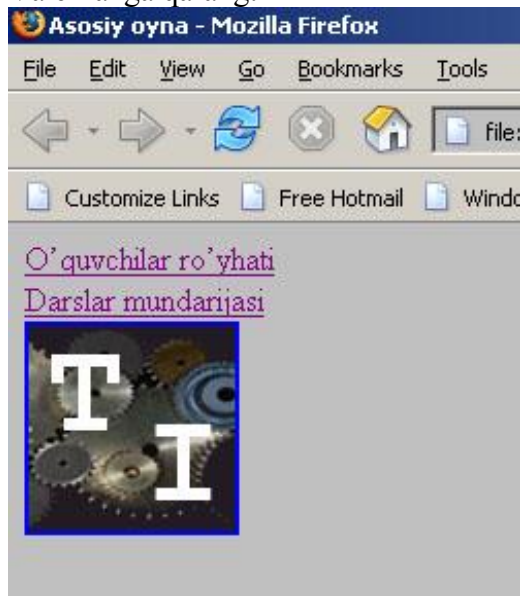
Agarda siz <A></A> orasiga rasm yoki bir boshqa narsa qo'ysangiz unda huddi bir tugma kabi link'lar yarata olasiz.

Misol uchun:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Asosiy oyna </TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<A href=royhat.htm>O'quvchilar ro'yhati</A> <BR>
<A href=darslar.htm> Darslar mundarijasi</A><BR>
<A href=http://technoidea.boom.ru><IMG src=test.gif></A><BR>

</BODY>
</HTML>
```

Va ekranga qarang:

Mana shu bilan bu darsimizni ham yakunlaymiz. Sog' bo'ling!!!

Dars 6

Salomlar sizga azizlar.

Bugungi darsimiz Tablitsalardir.

Qanday qilib tablitsa chizamiz va qanday qilib undan o'zimizga kerakli holda foyda olamiz?

`<TABLE></TABLE>` tag'i bizga tablitsani chizishga yo'l ochadi.

Uning ichida esa siz `<TR></TR>` tag'ini qatorlarni berasiz, va `<TD></TD>` bilan esa uning ichidagi hujralarni chizasiz.

`<TR>`, `<TD>`, `<TABLE>` taglarini asosiy hususiyatlari:

Border- chetlarida chiziqni semizligi

Align-qaysi tomonga yondashishi

Valign-vertikal yondashish

Nowrap-hujralardagi ma'lumot bitta qatorda ekranga yoziladi

Colspan-qancha hujralar bir biri bilan birlashadi

Rowspan-vertikal shakildagi qancha hujra birlashadi

Keling bularni hammasi bir misolda ko'rib chiqaylik

Misol:

```
<HEAD>
<TITLE>O'quvchilar ro'yhati </TITLE>
</HEAD>
<BODY >
<TABLE border=1>
<TR ><TD colspan=2> O'quvchilar ro'yhati </TD></TR>
<TR><TD align=center> Ismi</TD><TD align=center>Familyasi</TD></TR>
<TR><TD align=left> Alisher</TD><TD align=left>Z...</TD></TR>
<TR><TD align=left>Sinch </TD><TD align=left>A....</TD></TR>
</TABLE>
<A href=main.htm>Asosiy oynaga qaytish</A>
</BODY>
</HTML>
```

Va ekranga quyidagi tablitsa chiqadi

Agarda bir qatorga ham rasm, hamda qandaydir ma'lumot yozmoqchi bo'lsangiz undachi?

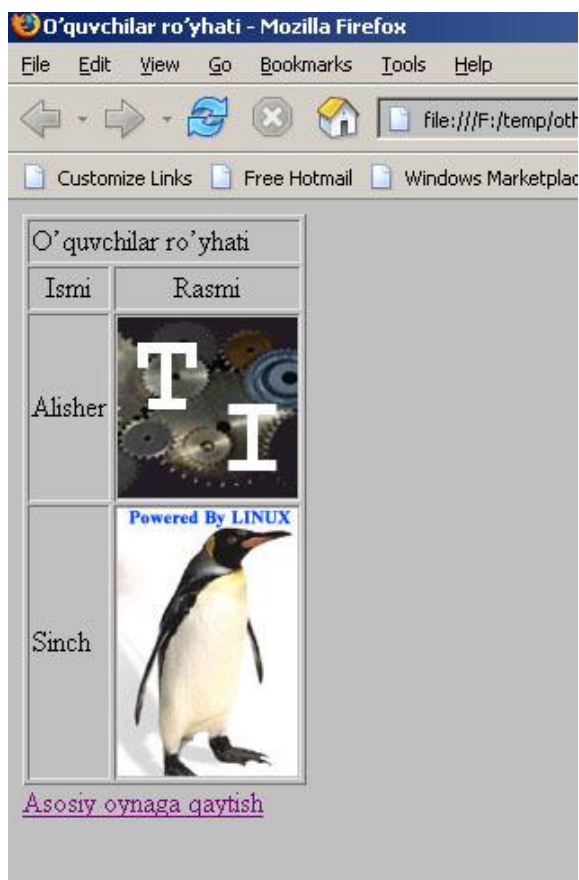
Unda quyidagi misolga qarang

```
<HEAD>
```

```

<TITLE>O'quvchilar ro'yhati </TITLE>
</HEAD>
<BODY >
<TABLE border=1>
<TR ><TD colspan=2> O'quvchilar ro'yhati </TD></TR>
<TR><TD align=center> Ismi</TD><TD align=center>Rasmi</TD></TR>
<TR><TD align=left> Alisher</TD><TD align=left><IMG src=test.gif></TD></TR>
<TR><TD align=left>Sinch </TD><TD align=left><IMG src=sinch.jpg></TD></TR>
</TABLE>
<A href=main.htm>Asosiy oynaga qaytish</A>
</BODY>
</HTML>

```


Quyidagicha ekranga chiqadi.

Tablitsalar kelajakta sizga judayam qo'l keladi, iloji boricha ko'proq ishlating, va iloji boricha chuqurroq o'rganishga harakat qiling.

Bugungi darsni shu bilan tugataylik. Keyingi darsimizda rasmga qanday qilib bir nechta linklarni ulashni ko'rib chiqamiz. Rahmat!

Dars 7

Salomlar sizga azizlar.

Mana bugungi darsda endi rasmlardan karta shakilda linklarni ulashni o'rganamiz.

Buning uchun **<MAP>** tag'ini ishlatamiz.

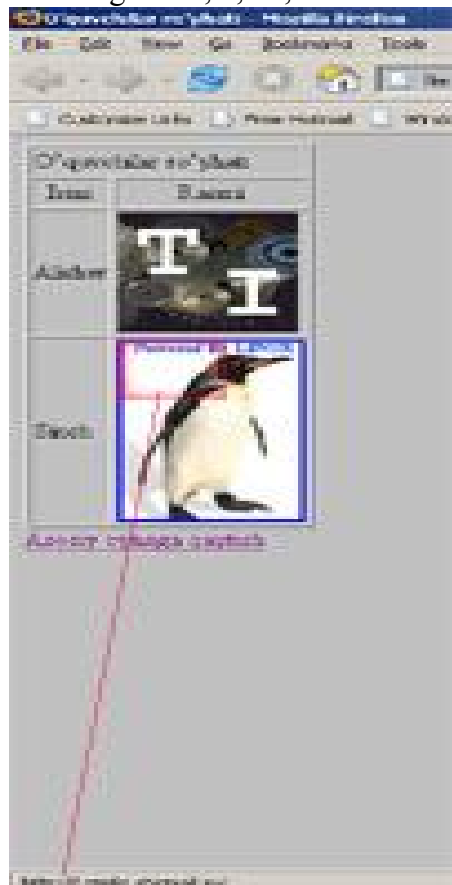
```
<MAP  
name=text>  
<AREA  
SHAPE= RECT | CIRCLE | POLY | DEFAULT  
COORDS= "x, x, x, x"  
HREF=url  
>  
</MAP>
```

Keling bir misol bilan ko'rib chiqaylik

Misol:

```
<HEAD>  
<TITLE>O'quvchilar ro'yhati </TITLE>  
</HEAD>  
<BODY >  
<MAP NAME="test">  
<AREA SHAPE="rect" COORDS="0, 0, 50, 50" HREF="http://uzinfo.rbcmail.ru">  
<AREA SHAPE="rect" COORDS="50, 50, 100, 100" HREF="http://technoidea.boom.ru">  
</MAP>  
  
<TABLE border=1>  
<TR ><TD colspan=2> O'quvchilar ro'yhati </TD></TR>  
<TR><TD align=center> Ismi</TD><TD align=center>Rasmi</TD></TR>  
<TR><TD align=left> Alisher</TD><TD align=left><IMG src=test.gif></TD></TR>  
<TR><TD align=left>Sinch </TD><TD align=left><IMG src=sinch.jpg  
usemap="#test"></TD></TR>  
</TABLE>  
<A href=main.htm>Asosiy oynaga qaytish</A>  
</BODY>  
</HTML>
```

Ekraningizda 0, 0, 50, 50 to'rtburchak ichida quyidagicha

chiqadi. A 50, 50, 100, 100 to'rtburchakda esa

Sinch © Tashkent 2006

<http://technoidea.boom.ru> <http://uzinfo.rbcmail.ru>

Iloji boricha ko'proq misollarda ko'rib chiqing
Rect-bu bizga linkni to'rtburchak shaklida beradi,
Cyrcle-aylana shaklida
Default-to'rtburchak shaklida
Poly-siz hohlagan shakilda linkni ekranga beradi.
COORDS-bu yerda siz kerakli boshlanish va tugash nuqtalarini belgilaysiz.

Yana bizga kerak bo'ladigan quyidagi taglarni ham ko'raylik.
<OL>, <LI> bular bizga agarda ro'yhat qilmoqchi bo'lsak kerak bo'ladi.
Ro'yhatimiz OL tagi bilan boshlanadi va har bir qatori LI bilan qo'shiladi.

<OL
type=A | a | I | i | I
title=text
start=text
>

A-bu ro'yhatnin boshi harflar bilan bo'shlanadi va katta harflar bilan
a- esa kichkina harflar bilan
yani:

- A. birinchi qator
- B. ikkinchisi
- C. bu esa uchinchi

yoki

- a. birinchi
- b. ikkinchi
- c. uchinchi qator

I-bu esa rim raqalarini qo'yadi

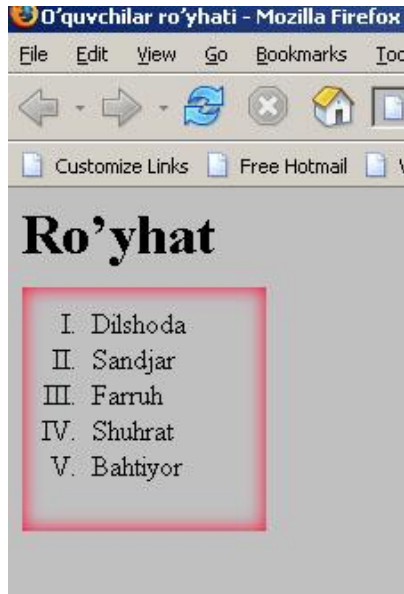
i- bu esa kichik rim raqalari

1-esa arab raqalarida

keling bir misolni ko'rib chiqaylik

```
<HEAD>  
<TITLE>O'quvchilar ro'yhati </TITLE>  
</HEAD>  
<BODY >  
<H1> Ro'yhat</H1>  
<OL type=I title="Mening royhatim">  
<LI>Dilshoda  
<LI>Sandjar  
<LI>Farruh  
<LI>Shuhrat  
<LI>Bahtiyor  
</OL>  
</BODY>  
</HTML>
```

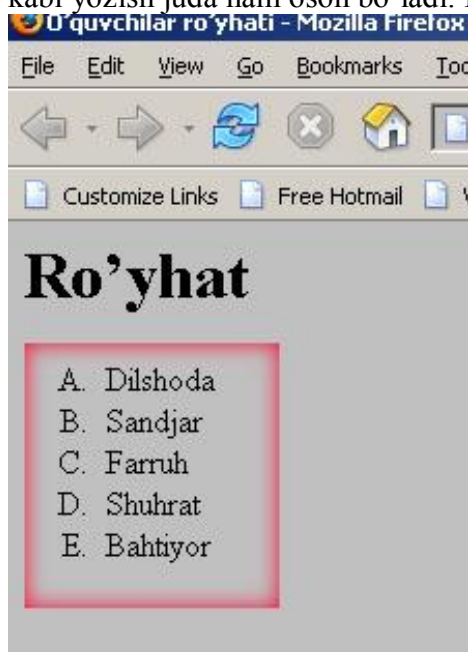
Ekranga quyidagi ro'yhat chiqadi

Agarda shu misolda type'ning I o'rnida A qo'ysak

```
<HEAD>
<TITLE>O'quvchilar ro'yhati </TITLE>
</HEAD>
<BODY >
<H1> Ro'yhat</H1>
<OL type=A title="Mening royhatim">
<LI>Dilshoda
<LI>Sandjar
<LI>Farruh
<LI>Shuhrat
<LI>Bahtiyor
</OL>
</BODY>
</HTML>
```

Mana ikkala misolni farqini ko'rishingiz mumkindir. Har qanday ro'yhatlarni shu kabi yozish juda ham oson bo'ladi. Iloji boricha shu tag'ni ishlatishga harakat qiling.

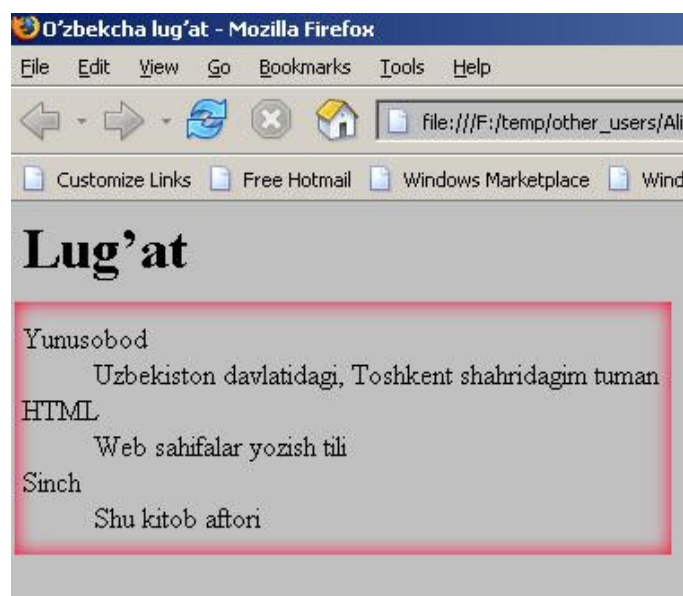
Agarda sizga lug'at shaklida bir ro'yhat kerak bo'lachi? Unda **<DL>** **<DD>** **<DT>** tag'lari yordamga keladi.

DL tagi bilan boshlaysiz, **DT** tagi bilan kerakli so'zni yozasiz, va **DD** tagi bilan esa uni tarifini yozishingiz mumkindir.

Keling buni bir misol bilan ko'rib chiqaylik

```
<HEAD>
<TITLE>O'zbekcha lug'at </TITLE>
</HEAD>
<BODY >
<H1> Lug'at</H1>

<DL title="Lug'at">
  <DT>Yunusobod
  <DD> Uzbekiston davlatidagi, Toshkent shahridagim tuman
  <DT>HTML
  <DD> Web sahifalar yozish tili
  <DT>Sinch
  <DD> Shu kitob aftori
</DL>
</BODY>
</HTML>
```


Judaham, online lug'at yoki bir katalogga tariff berishda qo'l keladi.

Keling, yana bir tag'ni ko'raylik. Ahamiyat bergan bo'lsangiz, ba'zi bir web sahifalarda yozuvlar, u joydan - bu joyga yuradi, shuni qanday qilish mumkin? Bizga **<MARQUEE>** taqi yordam beradi. Shu tag'ni ko'rib chiqaylik:

<MARQUEE

BEHAVIOR= ALTERNATE | SCROLL | SLIDE

DIRECTION= DOWN | LEFT | RIGHT | UP

>

ALTERNATE-bir burchakdan ikkinchisiga borib keladi

SCROLL-Bir tarafdin chiqib ikkinchi tarafga kirib ketadi va shunday qaytarilib turadi

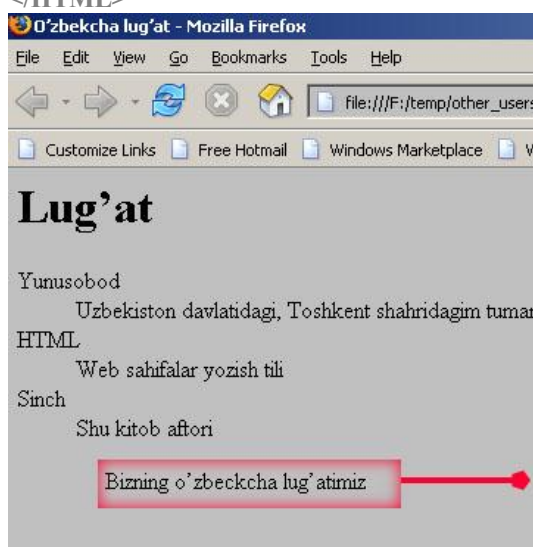
SLIDE-SCROLL kabi lekin faqatgina bir marotaba ishlaydi.

Misolda ko'raylik

```
<HEAD>
<TITLE>O'zbekcha lug'at </TITLE>
```

```
</HEAD>
<BODY >
<H1> Lug'at</H1>

<DL title="Lug'at">
  <DT>Yunusobod
  <DD> Uzbekiston davlatidagi, Toshkent shahridagim tuman
  <DT>HTML
  <DD> Web sahifalar yozish tili
  <DT>Sinch
  <DD> Shu kitob aftori
</DL>
<P>
<MARQUEE BEHAVIOR=ALTERNATE DIRECTION=RIGHT>Bizning o'zbekcha
lug'atimiz</MARQUEE>
</BODY>
</HTML>
```


2 soniyadan keyin esa:

Mana shu bilan bugungi darsimizni tugataylik. Keyingi darsda ko'rishguncha hayir.

Dars 8

Salomlar sizga azizlar.

Bugun <FRAME> tagini o'rganamiz.

FRAME nima? Agarda ko'rgan bo'lsangiz ba'zi bir internet sahifalarda tepasidagi bir qism oyna o'zgarmas shakilda ko'rsatib turadi, yoki esa yon tarafdagilar, agarda qandaydir linkni bossangiz unda sizga ekranning o'ng tarafiga kerakli ma'lumotni ochib beradi. Bu sahifa **FRAME** orqali tuzilgandir. Kelin buni bir ko'rib chiqaylik. Avalambor bir misol keltiramiz va keyin esa uni analiz qilib chiqamiz, shunda siz yahshiroq tushunasiz.

(main.htm)

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Framelar misoli</TITLE>
</HEAD>
<FRAMESET COLS="30 %, *">
<FRAME SRC="leftframe.htm">
<FRAME SRC="rightframe.htm">
</FRAMESET>
</HTML>
```

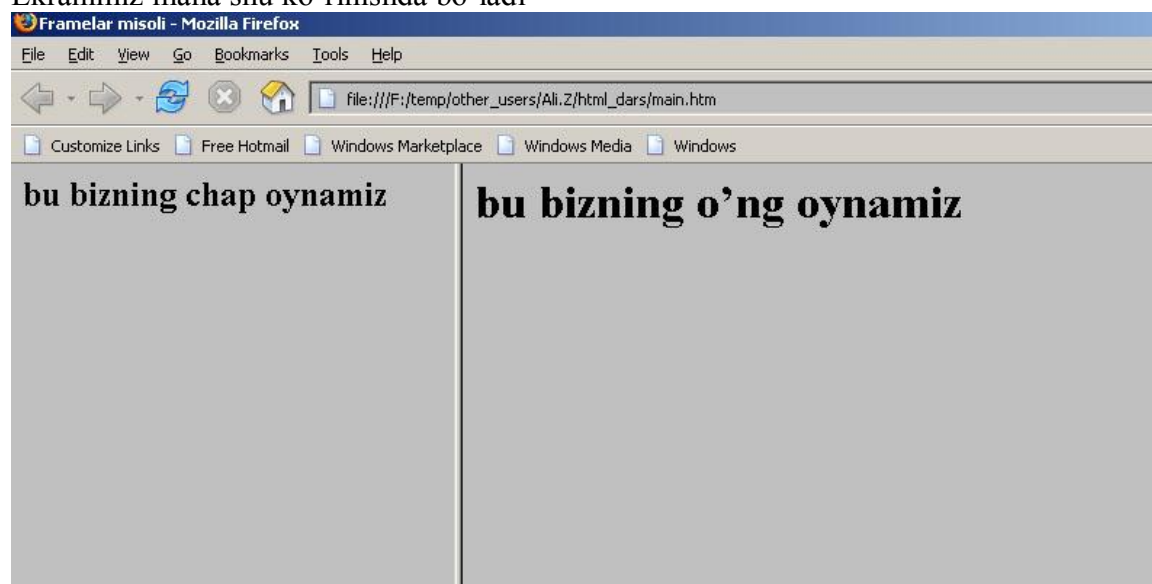
(leftframe.htm)

```
<HTML>
<BODY>
<H2>bu bizning chap oynamiz</H2>
</BODY>
</HTML>
```

(rightframe.htm)

```
<HTML>
<BODY>
<H1>bu bizning o'ng oynamiz</H1>
</BODY>
</HTML>
```

Ekranimiz mana shu ko'rinishda bo'ladi

Mana shu osongina misolni ko'raylik.

Bu yerda biz, **<FRAMESET>** tagini ichiga olgan holda **<FRAME>** tagini ishlatdik. Bu har doim shunday bo'lishi kerak.

COLS- bu yerda siz kolonkalar qanday oynani bo'libn olishini bersiz. Bizning misolda 30% oynani chap tarafdagi frame oladi, qolgan qismini esa o'ng taraf.

Bizning bir oynamiz uch HTM file'lardan iboratdir, birinchisi asosiy oynamiz, u ikki leftframe va rightframe file'larini yuklaydi.

Ho'sh endi keling chap tarafimizga bitta link qo'yaylik va yangi sahifani shu link'ga bosganda o'ng tarafdagi ochsin, uni quyidagi misoldan ko'ring

(main.htm)

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Framelar misoli</TITLE>
</HEAD>
<FRAMESET COLS="30 %, *">
<FRAME SRC="leftframe.htm" >
<FRAME SRC="rightframe.htm" NAME=ik_oyna >
</FRAMESET>
</HTML>
```

(leftframe.htm)

```
<HTML>
<BODY>
<H2>bu bizning chap oynamiz</H2>
<A HREF=ikkinchi.htm target=ik_oyna>Ikkinchi oynaga yangi oynani ochish</A>
</BODY>
</HTML>
```

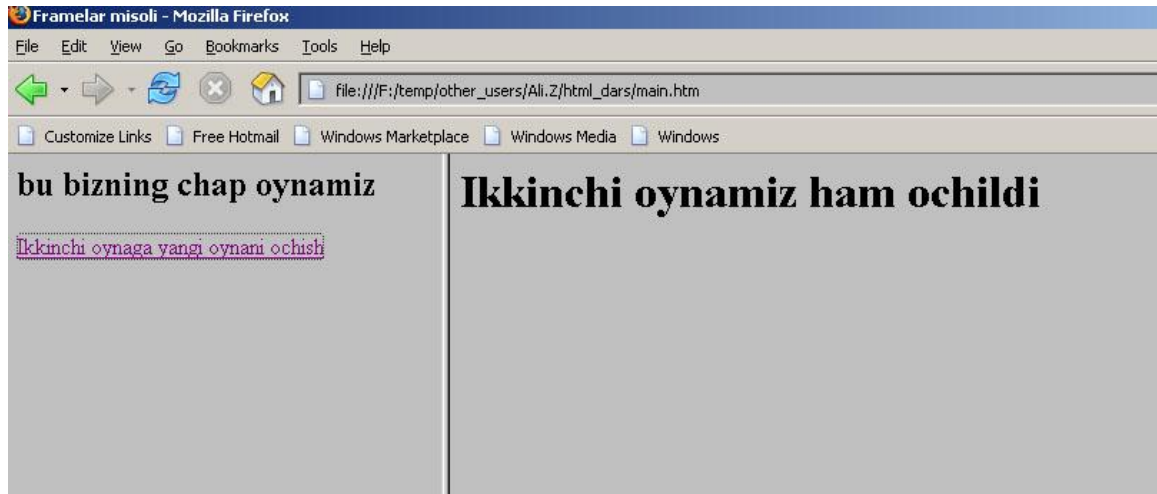
(rightframe.htm)

```
<HTML>
<BODY>
<H1>bu bizning o'ng oynamiz</H1>
</BODY>
</HTML>
```

(ikkinchi.htm)

```
<HTML>
<BODY>
<H1>Ikkinchi oynamiz ham ochildi</H1>
</BODY>
</HTML>
```

Va agarda chap oynadagi linkni bossak unda bizning o'ng oynamizga ikkinchi.htm sahifasi ochiladi. Mana bu shakilda

Shu kabi siz qolgan oynalar bilan ham o'ynasangiz bo'ladi. Ho'sh bu bizning eng oddiy bir misolimiz edi. Endi agarda yana ham mukammalroq bir misolni ko'rib chiqmoqchi bo'lsak unda quyidagi misolni qarang va o'zingiz mulohaza qilib ko'ring. Shu yerga qo'shib ketish o'rinlik deb bildim. **<NOFRAME>** tagi agarda sizning Web Browsingingiz **FRAME** tagini ishlatmaydigan bo'lsa unda shu tagning orasidagi ma'lumot ekranga chiqadi.

```
<HTML>
<FRAMESET ROWS="*,*">
<NOFRAMES>
<H1>Web Browser FRAME tagini ko'rsatmas ekan</H1>
</NOFRAMES>
  <FRAMESET COLS="70%,30%">
  <FRAME SRC="link1.htm">
  <FRAME SRC="link2.htm">
  </FRAMESET>
  <FRAMESET COLS="40%,40%,*">
  <FRAME SRC="link3.htm">
  <FRAME SRC="link4.htm">
  <FRAME SRC="link5.htm">
  </FRAMESET>
</FRAMESET>
</HTML>
```

Va link1.htm link2.htm, link3.htm, link4.htm, link5.htm file'larini o'zingiz hohlagan shakilda yarating. Va ishlatib ko'ring. Ekraningiz shu kabi ko'rinishi kerakdir.

Link1		Link2	
Link3	Link4		Link5

Mana shu bilan bugungi darsimizni tugatamiz. Hayir hush qoling.

Dars 9

Assalomu aleykum aziz o'quvchi.

Bugungi darsimizni **FORM** taglariga bahshida etamiz. Bu juda ham kerakli va niyat qilamanki sizga ko'p yordam beradigan taglardan biridir.

Keling darsni eng asoziy tagdan boshlaylik.

<FORM

ACTION=url (bu yerda bizning ma'lumotni oladigan va analiz qiladigan adresni bersiz)

METHOD= GET | POST (bu yerda qanday shakilda yuborish turini tanlaysiz, agarda POST ni tanlasangiz unda ma'lumot tezda url adresiga yuboriladi, GET-mu tur ishlatilmaydi, va ishlatishga ham maslahat berilmaydi, sababi sekin va keraksizdir)

NAME-formamizning ismi (agarda bu formaga yoki ichki elementlariga boshqa bir yerdan ulanish kerak bo'lsa)

>

<TEXTAREA

COLS- enining uzunligi

ROWS-bo'yini uzunligi

READONLY-faqat o'qish mumkin, ichini o'zgartirish o'chiriladi

DISABLED-element ishlashi o'chiriladi

TITLE-usitga kelganda yordamchi ma'lumot beradi

>

TEXTAREA- bu har qanday ma'lumot kiritish oynasidir. Keling hozirgacha o'tilgan taglarni bir misolda ko'rib o'taylik.

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

```
<TITLE> Formalar misoli</TITLE>
```

```
</HEAD>
```

```
<BODY>
```

```
<H1> Bizning birinchi formamiz</H1>
```

```
<FORM METHOD=POST NAME=form1>
```

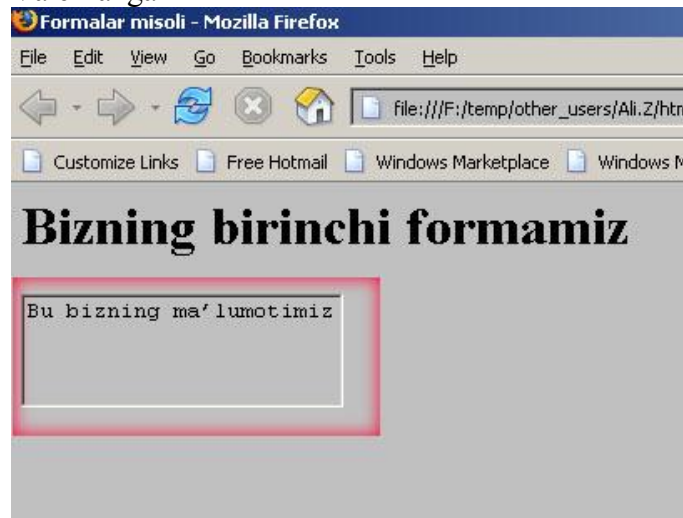
```
<TEXTAREA COLS=21 ROWS=3>Bu bizning ma'lumotimiz</TEXTAREA>
```

```
</FORM>
```

```
</BODY>
```

```
</HTML>
```

Va ekranga

Sinch © Tashkent 2006

<http://technoidea.boom.ru> <http://uzinfo.rbcmail.ru>

Bu bizning **TEXTAREA** misolimiz edi. Keling davomini ko'raylik Keyingi tag'imiz **<INPUT>**. Bu tag faqatgina bir qatorli ma'lumot kiritish tag'idir. Bu yerda siz hohlasangiz *PASSWORD* (yani kodi),yoki boshqa bir ma'lumot to'ldirishingiz mumkindir

<INPUT

TITLE-text

VALUE-Ekranga birinchi marotaba ochilganda chiqadigan ma'lumot yoki agarda RADIO bo'ladigan bo'lsa birinchi shaklidir

SIZE-uzunligidir

MAXLENGTH-eng maksimal kiritish mumkin bo'lgan ma'lumot uzunligidir

CHECKED-FALSE | TRUE (agarda RADIO yoki CHECKBOX bo'ladigan bo'lsa unda uning ochilish sharti)

TYPE-INPUT tagini ko'rinishi va ishini belgilaydi, pasdagi tablitsaga qarang

text	Textlik ma'lumot kiritish turi
password	Kiritilayot ma'lumot avtomat shakilda ko'rinish (*) shaklida bo'ladi
checkbox	O'chirib yoqish tugmasidir
radio	Yoki shakli, yani agarda birisini tanlasangiz boshqasidan avtomat shakilda o'tadi, misolda ko'rsatiladi.
file	File'ni tanlash oynasini ochadi va tanlangan file nomini ko'rsatadi
hidden	Ko'rinmas element yaratadi
image	Rasm shaklida tugma yaratadi
button	Oddiy bosish tugmasi
submit	Yuborish tugmasini yaratadi
reset	Formani ichini tozalash tugmasini yaratadi

Keling bularni misollar bilan ko'raylik

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> Formalar misoli</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1> Bizning birinchi formamiz</H1>
<FORM METHOD=POST NAME=form1>
<TEXTAREA COLS=21 ROWS=3>Bu bizning ma'lumotimiz</TEXTAREA><BR>
<INPUT TYPE=FILE> <BR>
<INPUT TYPE=SUBMIT VALUE="Yubor">
</FORM>
</BODY>
</HTML>
```

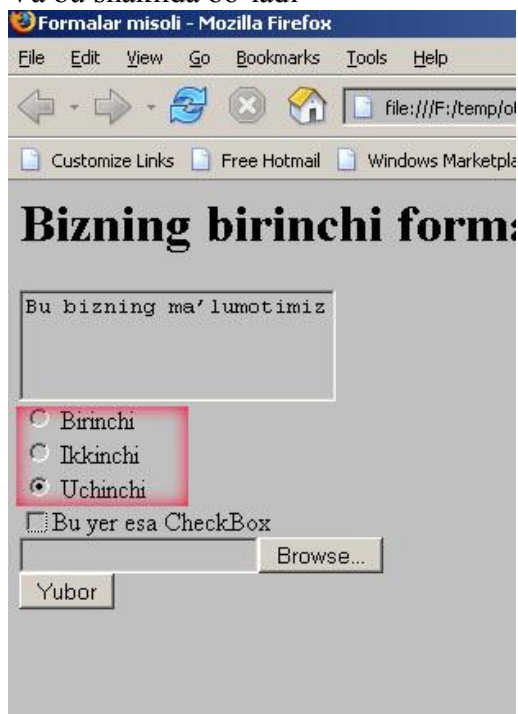
Va shu kabi ekranga chiqadi

Yana bir misolni qarang:

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> Formalar misoli</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1> Bizning birinchi formamiz</H1>
<FORM METHOD=POST NAME=form1>
<TEXTAREA COLS=21 ROWS=3>Bu bizning ma'lumotimiz</TEXTAREA><BR>
<INPUT TYPE=RADIO VALUE=1 NAME=Bitta> Birinchi <BR>
<INPUT TYPE=RADIO VALUE=2 NAME=Bitta > Ikkinchi <BR>
<INPUT TYPE=RADIO VALUE=3 NAME=Bitta > Uchinchi <BR>
<INPUT TYPE=CHECKBOX >Bu yer esa CheckBox<BR>
<INPUT TYPE=FILE> <BR>
<INPUT TYPE=SUBMIT VALUE="Yubor">
</FORM>
</BODY>
</HTML>
```

Va bu shakilda bo'ladi

Endi yana bir misolni ko'raylik.

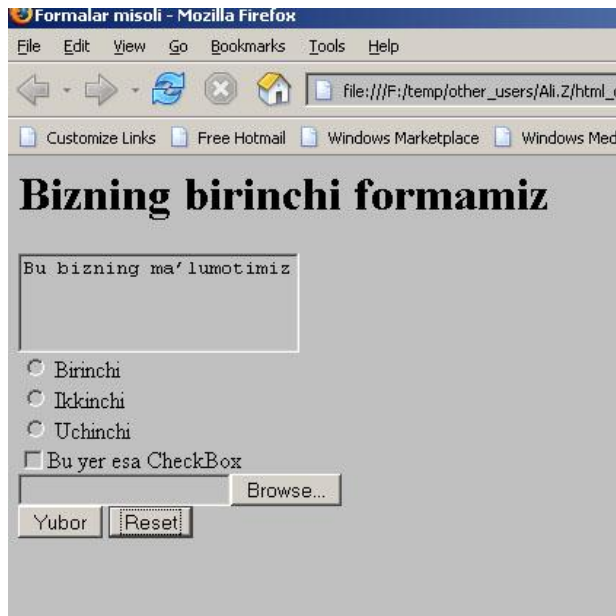
```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> Formalar misoli</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1> Bizning birinchi formamiz</H1>
<FORM METHOD=POST NAME=form1>
<TEXTAREA COLS=21 ROWS=3>Bu bizning ma'lumotimiz</TEXTAREA><BR>
<INPUT TYPE=RADIO VALUE=1 NAME=Bitta> Birinchi <BR>
<INPUT TYPE=RADIO VALUE=2 NAME=Bitta > Ikkinchi <BR>
<INPUT TYPE=RADIO VALUE=3 NAME=Bitta > Uchinchi <BR>
<INPUT TYPE=CHECKBOX >Bu yer esa CheckBox<BR>
<INPUT TYPE=FILE> <BR>
<INPUT TYPE=SUBMIT VALUE="Yubor">
<INPUT TYPE=RESET >

</FORM>
</BODY>
</HTML>
```

Agarda Reset tugmasini bossangiz unda hamma formada qilingan ishlar o'chiriladi
Mana rasmlardan qarang. Birinchisi Reset tugmasi bosilishdan oldingi shakli

Bu esa Reset'dan keyingi holi

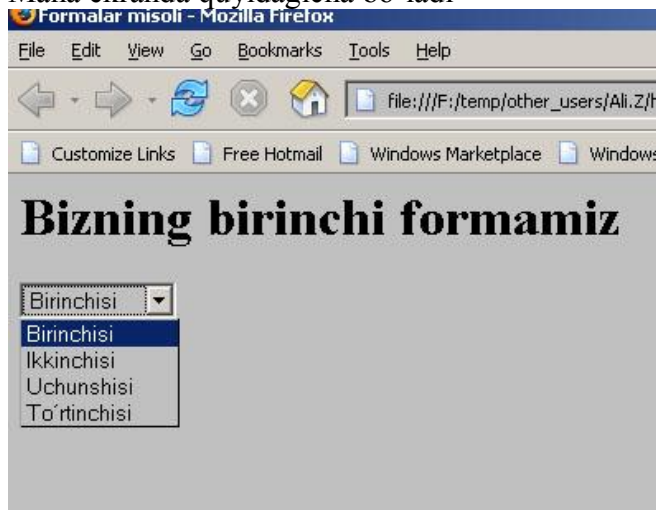
Yana bir tag'imiz bor, bu tag **<SELECT>** tagidir. Buning faqatgina bitta xususiyati border: **SIZE** agarda 1 bo'lsa unda bu pastga ochiladigan elementdir 1 dan katta bo'lsa unda qatorlar shakilda bo'ladi. Bu tagning ishi, bir qancha oldindan aniqlab qoyilgan ma'lumotlarni tanlashdir. Keling, eng yahshisi bir misol bilan ko'rib chiqaylik.

```

<HTML>
<HEAD>
<TITLE> Formalar misoli</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1> Bizning birinchi formamiz</H1>
<FORM METHOD=POST NAME=form1>
<SELECT NAME=group>
<OPTION> Birinchisi
<OPTION> Ikkinchisi
<OPTION> Uchunshisi
<OPTION> To'rtinchisi
</SELECT>
</FORM>
</BODY>

```

Mana ekranda quyidagicha bo'ladi

Bu taglar bilan siz juda ham mukammal web sahifalar yaratishingiz mumkindir.
Yana **SELECT**ning bir hususiyatini keltirib o'taylik.
Bu hususiyat **MULTIPLE**'dir yani agarda sizda qatorlar shaklida bo'lsa birdaniga
nechta qatorni tanlashni bildiradi.

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE> Formalar misoli</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<H1> Bizning birinchi formamiz</H1>
<FORM METHOD=POST NAME=form1>
<SELECT NAME=group SIZE=4 MULTIPLE=2>
<OPTION> Birinchisi
<OPTION> Ikkinchisi
<OPTION> Uchunshisi
<OPTION> To'rtinchisi
</SELECT>
</FORM>
</BODY>
```

Quyidagicha

Shu bilan bugungi darsimizni tugatamiz. Hayir sog' bo'ling

Dars 10

Salomlar sizga do'stlarim.

Bugungi darsimiz yakuniy darsdir, bu darsda biz qolgan tag'larni ko'rib chiqamiz.

<BGSOUND> tag'i, bu tag web sahifamizning orqa fonidagi musiqani yoki bir ashulani belgilash tagidir.

<BGSOUND

LOOP=-1 | 0 | n (-1 bo'lsa hech ham tugamasdan davom etaveradi, 0 bo'lsa bir marotaba musiqa bo'ladi, agarda n- yeriga nechisi so'n qoysangiz shuncha davom etib turadi)

Src=url (musiqani adresi)

>

Misol

Bir sahifani ichiga quyidagini yozsangiz

<BGSOUND="sound.wav" loop=5>

musiqa 5 marotaba takrorlanadi

<EM> tagi qaysidir gapga urg'u bermoqchi bo'lsangiz unda shu tagni ishlatib

<EM> Bu urgudir</EM>

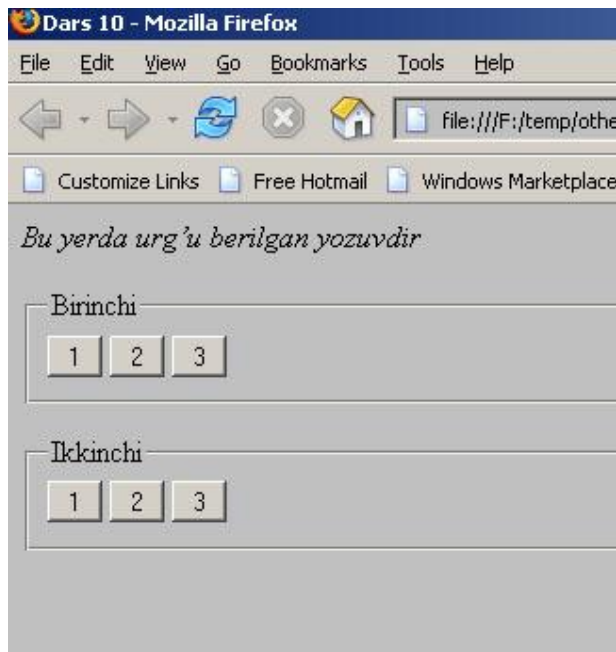
<FIELDSET> bu agarda qandaydir formalarni elementlarini birlashtirib alohida qilinmoqchi bo'lsa ishlatiladi.

Keling endi shu o'tilganlarni bir misol bilan ko'rsatib o'tay.

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Dars 10</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<EM> Bu yerda urg'u berilgan yozuvdir</EM>
<P>
<FORM>
<FIELDSET>
<LEGEND>Birinchi </LEGEND>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=1>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=2>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=3>
</FIELDSET>
<P>
<FIELDSET>
<LEGEND>Ikkinchi </LEGEND>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=1>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=2>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=3>
</FIELDSET>
</FORM>
</BODY>

</HTML>
```

Mana quyidagi rasmda qanday ekranga chiqishi ko'rsatilgan

Kelinga yana bir tagni ko'raylik.

<META> bu tagni ikkinchisi yani yopish **</META>** tagi yo'qdir.

Bu tag **<HEAD>** taglari orasida yoziladi.

<META HTTP-EQUIV="Expires" CONTENT="Thu, 09 Feb 2006 12:02:01 GMT">

Agarda siz sahifangizni qandaydir vaqtda keyin o'zgartirsangiz va shu o'zgartirish vaqtini shu tag orqali kiritsangiz, unda sizning sahifangiz keyingi ochilishda Cache'dan emas, yangi siz yozganingizni site'dan avtomat shakilda ochadi

<META HTTP-EQUIV="Content-Type" CONTENT="text/html; CHARSET=Windows-1251">

Bu tag orqali sizning sahifangizda qanday kodirovka ishlatilganini Web Browserga yuborasiz.

<META HTTP-EQUIV="Refresh" CONTENT="x; URL=<http://technoidea.boom.ru/>">

Bu x soniyadan so'ng shu URL adresiga avtomat shakilda o'tadi.

<META name="author" content="Sandjar Alimov">

Sahifa axtori kim ekanligini bildiradi

<META name="copyright" content="© 2006 Tashkent">

Kimga sahifa haq huquqlari tegishli ekanligi.

<META name="keywords" content="META, HTML, WWW, Web, Toshkent, ozbekcha, darslik">

Qidiruv site'larini sizning site'ni topish so'zlari.

<META HTTP-EQUIV="Page-Enter"

CONTENT="revealTrans(Duration=4.0,Transition=12)"> (sahifa ochilishidagi effekt)

```
<META HTTP-EQUIV="Page-Exit"
CONTENT="revealTrans(Duration=4.0,Transition=12)"> (sahifadan chiqish effekti)
<META HTTP-EQUIV="Site-Enter"
CONTENT="revealTrans(Duration=4.0,Transition=12)"> (Web site'ga kirish
effekti)
<META HTTP-EQUIV="Site-Exit"
CONTENT="revealTrans(Duration=4.0,Transition=12)"> (Web site'dan chiqish
effekti),
```

Duration-nechi sonya davom etishi

Transition-qaysi effect ekanligi

Faqatgina Internet Explorer'dagina ko'rinadi

Mana bir misol

<main.htm)

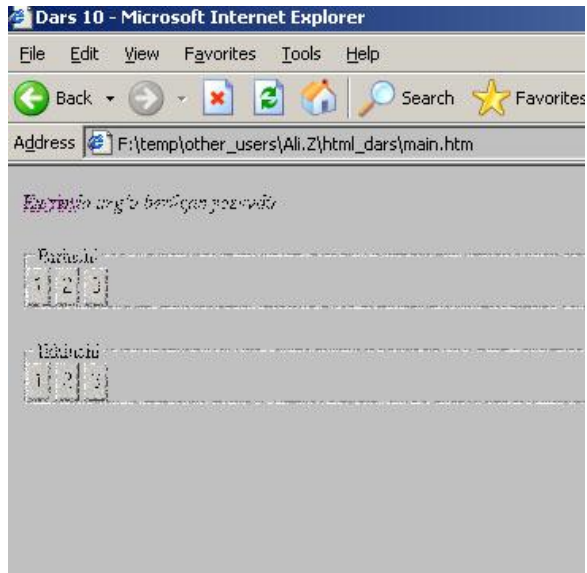
```
<HTML>
<HEAD>
<META HTTP-EQUIV="Page-Enter" CONTENT="revealTrans(Duration=4.0,Transition=12)">
<TITLE>Dars 10</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<EM> Bu yerda urg'u berilgan yozuvdir</EM>
<P>
<FORM>
<FIELDSET>
<LEGEND>Birinchi </LEGEND>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=1>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=2>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=3>
</FIELDSET>
<P>
<FIELDSET>
<LEGEND>Ikkinchi </LEGEND>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=1>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=2>
<INPUT TYPE=BUTTON VALUE=3>
</FIELDSET>
</FORM>
</BODY>

</HTML>
```

(main1.htm)

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>Dars 10</TITLE>
</HEAD>
<BODY>
<A HREF=main.htm>Ko'rish</A>
</BODY>
</HTML>
```


Mana shu bilan darsimizni tugatamiz. Va shu bilan darslar kursini ham yakunlaymiz.
Sog' bo'ling hayir.

Agarda savolingiz bo'lsa marhamat qilib

order_now@mail.ru

yoki

sinch20002000@yahoo.com

adreslariga yozing, kuchimizdan kelganicha yordam beramiz.

Bizning homiy <http://technoidea.boom.ru> va <http://uzinfo.rbcmail.ru>